

ХУДОЖНІ МОДЕЛІ МАСКУЛІННОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ РОМАНІ

У статті досліджено ідейно-естетичну природу художніх типів персонажів, що виступають репрезентантами маскулінної ідентичності в сучасній українській романістиці. Літературознавча категорія образу-персонажа представлена як результат взаємодії культурної традиції, іманентних властивостей ментального світовідчуття та закономірної реакції на суспільні процеси. Маскулінні типи воїна, відлюдника, будівничого, метросексуала досліджуються з урахуванням складних діалогічних зв'язків, що виникають між сучасною романістикою і національною літературною традицією, а також особливостей засвоєння і творчої трансформації на українських теренах художнього досвіду світової літератури. Простежено характер кореляції між художнім інструментарієм, що застосовується для моделювання типів маскулінності у літературному творі, і його жанровою специфікою. Персонаж-носій маскулінної ідентичності досліджується як репрезентант прогностичних функцій літератури, специфічний виразник суспільних очікувань.

Ключові слова: гендер; роман; маскулінність; гендерна художня модель; літературна традиція.

Художня репрезентація гендеру в літературі того чи іншого періоду належить до найбільш важливих проблем вивчення національного письменства, оскільки дозволяє скласти уявлення про особливості динаміки чоловічого і жіночого начал в культуротворчому процесі, важливу складову якого становить романістика з її настановою на панорамний показ певної історико-культурної даності.

Гендерні студії в українській літературознавчій науці останніх років представлені значною кількістю ґрунтовних праць, що мали на меті масштабне осмислення історії національної літератури з урахуванням досвіду західної феміністичної критики; аналіз складних соціокультурних процесів, які так чи інакше визначили характер художньої творчості й, зокрема, репрезентацію гендерної ментальності тоталітарної та посттоталітарної доби (Віра Агеєва [1], Оксана Забужко [6; 7], Соломія Павличко [15] та ін.). Упродовж останніх років з'явилася низка дисертаційних досліджень, присвячених проблемам гендеру як провідного фактору формування самобутнього творчого голосу українських та зарубіжних авторів (Оксана Задорожна [8], Людмила Луценко [13]), а також дисертації й розвідки, що висвітлюють особливості гендерно маркованої індивідуально-авторської картини світу (Олександра Клепикова [10], Мар'яна Штогрин [18]). Окремі аспекти проблеми творення гендерних художніх моделей досліджено в наукових працях та розвідках Ярослава Голобородька [4], Володимира Даниленка [5], Софії Філоненко [17] та ін.

Однак у вітчизняному літературознавстві досі бракує комплексного дослідження, присвяченого особливостям творення гендерних художніх моделей великої прози, що чи не найповніше відображає провідні тенденції сучасного літературного процесу.

Одним з важливих аспектів такого дослідження мало б стати окреслення типів маскулінності, репрезентованих сучасним романом, в контексті глобальних соціокультурних процесів, що зумовлюють присутні зрушення в розумінні гендерної ментальності й ідентичності.

Отже, метою цієї статті є визначення образних констант української романістики початку ХХІ ст., які представляють маскулінну ідентичність, в їх зв'язку з попередньою культурною традицією й докорінними змінами у сприйнятті гендерної приналежності, що характеризують сучасний стан суспільства. Досягнення зазначеної мети передбачає розв'язання таких завдань: виділити типи героїв-персонажів, що репрезентують певні історично зумовлені іпостасі маскулінності в сучасній великій прозі; визначити характер оприявлення й переосмислення в них попередньої літературної традиції, а також – вплив сучасних соціокультурних процесів; на основі аналізу зазначених тенденцій окреслити магістральні вектори ідейно-естетичного розвитку сучасної романістики, представлені художньо змодельованими типами героя-чоловіка. Реалізація зазначених завдань зумовила використання комплексу методів: *описового*, який допомагає окреслити сутнісні характеристики персонажів-носіїв маскулінної ідентичності; *порівняльного*, що дозволяє зіставити визначені типи й виявити їх кореляцію з соціокультурними процесами й читацькими очікуваннями; *порівняльно-історичного*, який дає можливість простежити динаміку розвитку й

трансформації образних констант у національному письменстві.

Сучасна українська література засвідчує існування двох відмінних векторів, один з яких можна співвіднести з художньою рецепцією новітніх суспільних тенденцій (у цьому випадку доцільно говорити про прогностичну функцію великої прози, яка прагне до моделювання нових психологічних і соціальних схем міжстатевих взаємин); другий – з оновленням традиційних гендерних художніх моделей, що піддаються творчому переосмисленню, а отже, самі слугують передумовою подальшого художнього моделювання.

Другий вектор представлений, зокрема, тенденцією до творення образів «сильних героїв». На нашу думку, маємо в цьому випадку вияв характерного для української літератури прагнення витворити національний ідеал – чоловічого персонажа, наділеного кращими людськими чеснотами, здатного повести за собою, відданого високій меті. Водночас, як відзначає Володимир Даниленко, коли говорити про сучасний літературний процес, то постає сильного героя співвідносна передусім із гостросюжетною літературою. Якщо проза «з претензіями на високочолу та естетську літературу охудожнювала героя-бомжа, героя-алкоголіка, героя з божевільні, героя з богеми, сексуально стурбованого героя» [5, с. 303–304], то гостросюжетна романістика прагне створити якраз той ідеал чоловіка-патріота, розумного, дужого й витривалого, який задовольнив би потребу читачів у зразкові для наслідування.

Отже, герой такого типу втілюється передусім у тих літературних творах, для яких характерний потужний пригодницький струмінь, а незрідка – і воєнна тематика. Своєрідним прикладом «відштовхування» від постаті героя-маргінала на користь підкреслено маскулітного персонажа-воїна є творчість Василя Шкляра. У романі 1999-го року «Ключ» письменник змальовує інтелектуала-безхатченка, невизнаного генія, мислителя й самотника, який багато в чому відтворює характерний для українського письменства тип «мандрівного дядя», що корелює з постаттю Григорія Сковороди. Принципово інші чоловічі персонажі постають на сторінках гостросюжетного твору «Елементал» (2001) та історичного роману «Залишенець. Чорний ворон» (2009).

Обидва твори відповідають фундаментальній настанові, що лежить в основі пригодницького жанру: такий ґатунок літератури твориться передусім для чоловіків, відповідно, і йдеться в ньому про чоловіків, жінці ж відводиться роль жертви або злочинця; чоловік, як правило, покликаний захищати інтереси спільноти, до якої належить, і втілює принципи панівної (гегемонної) маскулітності [17, с. 206]. Фундаментальні принципи гегемонної маскулітності сформульовані Робертом Бренноном: 1) «Без бабства» ("no sissy stiff") – чоловік повинен уникати всього жіночого; 2) «Великий бос» ("the big wheel") – чоловік повинен досягати успіху й випереджати інших чоловіків; 3) «Міцний дуб» ("the sturdy oak") – чоловік повинен бути сильним і не показувати слабкість; 4) «Всип їм гарячих» ("give 'em hell") – чоловік повинен бути «крутим» і не боятися насильства [19,

с. 11–35]. С. Філоненко зазначає, що «нормативна маскулітність конструюється через протиставлення всьому, що притаманне жінці й альтернативним моделям маскулітності (наприклад, гомосексуальній)» [17, с. 206–207].

Однак ця художня модель, що становить «ядро» пригодницького жанру, у творчості В. Шкляра збагачується відчутним інтелектуальним струменем, який забезпечується потужними інтертекстуальними зв'язками і введенням широкого історико-культурного контексту. Обидва твори, попри історичну достовірність і документальну основу («Залишенець. Чорний ворон») та гостросучасний детективний сюжет («Елементал»), позначені виразно романтичними рисами, що проявляється передусім у послідовних відсилках до доби козацтва. Як зазначає Ігор Кон, позиціонування ідеалу маскулітності в минулому – це риса, характерна практично для всіх епох і культур [11, с. 2]. Однак в українській культурній традиції це явище варто пов'язати з такою її фундаментальною особливістю, як основоположне значення для національної художньої практики романтичного типу творчості. По суті, маємо загалом характерне для української літератури звернення до художніх принципів романтизму як продуктивної стратегії стилістичного й змістового оновлення і водночас – долучення до національної культурної традиції [14, с. 33–152]. Для українського романтизму, передусім класичного, захоплення історичною минувиною має особливе конструктивне значення, оскільки постає рушієм вироблення певних культуротворчих стратегій, спрямованих у майбутнє. Так, відновлення української державності завжди пов'язувалося передусім із феноменом козацтва. Відтак і національний герой завжди виступав носієм волелюбного духу, так чи інакше демонстрував свій генетичний зв'язок з козаками. У романі «Залишенець. Чорний ворон» історичну паралель до трагічної долі героїв Холодного Яру утворює невідьницька пісня «Закувала та сива зозуля», що оповідає про страждання полонених козаків. Стара Танасиха, прийнявши пологи, називає новонародженого козаком, відзначаючи схожість із батьком, героєм Веремієм. Символічне значення мають образи калини й червоної китайки, що з'являються в епізоді таємного поховання загиблих.

Софія Філоненко акцентує в романі В. Шкляра «Елементал» ряд присутніх ознак, які дозволяють говорити про особливий тип маскулітності, виведений у цьому творі. Передусім це актуалізація смислової зв'язки «маскулітність – війна» [17, с. 218]: героєм роману є спецпризначенець закордонного легіону, який виконує надскладні завдання на території чужих країн (Чечні й Росії, що утворюють своєрідні полюси художнього світу – перша асоціюється зі звитягою й патріотизмом, корелює з образом України, друга постає «чужим», ворожим, простором, де панує зрада). Другою важливою особливістю художньої картини світу, представленої в романі, є оприявлення моделей, характерних для «бондіани», – звертаючись до них, дослідниця спирається на спостереження попередників (Я. Голобородько [4], Є. Серченко [16]) і акцентує, зокрема, символіку водної стихії, що споріднює твір

В. Шкляра з епопеєю про «агента 007». Герой-космополіт зберігає національну пам'ять, відчуває глибоку спорідненість із представниками чеченського народу (постійний рефрен-алюзія на «Кавказ» Тараса Шевченка: «Чурек і сакля – все твоє»). Імплицитна історична паралель із добою козацтва дозволяє поглянути на образ «елементала» як на осучаснену версію козака-характерника (влада над стихіями, надприродна спритність, непримиренність до ворогів батьківщини).

Повертаючись до критеріїв нормативної маскулінності, сформульованих Робертом Бренноном, слід зауважити, що уявлення про «справжнього чоловіка», яке демонструє культурно-історичну зумовленість, не обмежується цими рисами. Типи маскулінності, що виходять за межі окреслених Бренноном рис, кваліфікуються І. Коном як альтернативні [11, с. 13]. До них науковець зараховує зокрема логоцентричну маскулінність духівництва, що протистоїть фалоцентричній маскулінності лицарства в середньовічній християнській культурі; маскулінність ремісника, яка утверджується з розвитком міської культури й полягає в майстерності, здатності до перетворення матеріального світу; єврейську маскулінність, зразком якої вважається не воїн, а вчений-талмудист, здатний знайти вихід з небезпечної ситуації і врятувати таким чином власну сім'ю і спільноту [11, с. 13]. Культивація інших, поряд із гегемонною, типів маскулінності в сучасній культурній продукції відповідає потужним суспільним тенденціям. Юрій Зубцов окреслює їх за аналогією до принципів, сформульованих Бренноном, напівжартливою формулою «Без бабуїнства»: у сучасному світі чоловік не повинен доводити власну мужність за допомогою грубої сили – її місце заступають інтелект і здатність приймати серйозні рішення [9, с. 18].

Своєрідне протиставлення лицарського і духовного типів маскулінності, акцентоване І. Коном, можна знайти і в українській традиції: перший репрезентований передусім образом козака, другий – типом мислителя-самітника, найпоширенішим інваріантом якого виступає «мандрівний дяк», філософ, традиційно асоційований з постаттю Григорія Сковороди. Як було показано вище, перший із названих маскулінних типів активно переосмислюється в сучасній літературі, стаючи основою для творення образу чоловіка-воїна, байдуже, йдеться про реальні історичні постаті чи національний інваріант «супершпигуна». Другий, на нашу думку, багато в чому вплинув на формування в сучасному письменстві великої галереї персонажів-аутсайдерів, яка заповнює сторінки великої прози починаючи з 90-х років («Ключ» В. Шкляра, «Депеш Мод» С. Жадана та ін.). Образ мислителя-відлюдника постає в романі Любка Дереша «Намір». Петро П'яточкін, головний герой твору, переживає трансцендентний досвід і відтоді прагне вийти за межі матриці, якою став для нього реальний світ. При цьому в «Намірі» акцентовано, хай і не всюди явно, міфологему шляху як духовного становлення. Автор послідовно відстежує етапи дороги до істинного прозріння, яку долає герой. Принагідно варто зауважити ту особливу роль, яку відіграють у моделюванні образу Петра П'яточкіна постать діда і стосунки з жінками (матір'ю, сестрою, бабою, коханою). Якщо особа

померлого діда сакралізується (він виступає в ролі своєрідного потойбічного наставника для онука), то жінки кваліфікуються як істоти підкреслено «земні», прив'язані до побуту та мирських вигод. Образ коханої Петра, талановитої й успішної художниці, виступає своєрідною метафорою земних спокус, слави й матеріального добробуту, від яких герой відмовляється в ім'я свого покликання.

Повертаючись до типів маскулінності, що беруть свій початок у європейській традиції від доби Середньовіччя, варто зупинитися на третьому з них, виділеному І. Коном, – типі майстра, ремісника. За означеним типом закріплене уявлення про чоловіче начало як організуючу силу, що перетворює зовнішній світ, надає йому форми, керується раціональними принципами й орієнтоване на певний результат. Тип майстра, будівничого, чоловіка-творця репрезентований багатьма творами сучасної української романістики, зокрема такими, як «Місто з химерами» Олеся Ільченка і «Фелікс Австрія» Софії Андрухович. У цих романах чоловік представляє діяльне начало, скероване на активне перетворення простору, втілення задумів, винайдення нових форм згідно з власними раціональними чи ірраціональними інтенціями. У «Місті з химерами» актуалізована така риса специфічно чоловічої реалізації у світі, як суперництво, що трактується, однак, у глобальному філософському ключі: Городецький вступає у протистояння з інфернальними силами, реалізуючи не стільки суто чоловічий вольовий потенціал, скільки можливості людини-творця, здатної кинути виклик злу.

Варто зауважити, що фундаментальне для людського світосприйняття протиставлення чоловічого й жіночого начал виступає в названих творах художнім репрезентантом кризової ситуації, спричиненої порушенням певного гендерного паритету, не артикульованих безпосередньо умов «належної» гармонії. Так, архітектор Городецький, головний герой «Міста з химерами» О. Ільченка, керуючись професійними амбіціями й надто покладаючись на раціональні способи взаємодії зі світом, мимоволі перетворюється на знаряддя темних сил, переживає відчуження від дружини, втрачає родину. У романі С. Андрухович «Фелікс Австрія» підкреслено інфантильність і безпорадність одружених жінок: Аделя й Іванка становлять іронічно занижений варіант сакральної для української літератури (в тому числі й сучасної) постаті жінки-матері, хранительки роду й сімейного вогнища. Певна спільність художньої структури романів О. Ільченка і С. Андрухович простежується і в тій специфічній ролі, яку відіграє в них константа дому: дім, збудований чоловіком, не тільки десакралізується, а часом і демонізується, а й постає як виключно «чоловічий» простір – жінки не почуваються в ньому господарями (моторошні сні дружини Городецького; мортальні асоціації, що їх викликають оздоби Петрового будинку в його мешканок).

Сучасна українська романістика чутливо реагує на ті соціокультурні зміни, які формують нові типи маскулінності або ж зумовлюють досить високу варіативність моделей чоловічої поведінки, вироблених попередніми епохами. У цьому відношенні заслуговує

на увагу роман Марини Гримич «Егоїст». Її герой Григорій Липинський – нащадок давнього аристократичного роду, народний депутат, несхожий на своїх колег, «юрист у білих рукавичках», український денді. С. Філоненко слушно кваліфікує цього персонажа як чоловічий тип метросексуала [17, с. 296]. Термін «метросексуал», який походить від сполучення двох англійських слів – «столичний» (metropolitan) і «статевий, сексуальний» (sexual), позначає молодого чоловіка з високим рівнем прибутків, який мешкає недалеко від центру мегаполіса, надає особливу увагу власній зовнішності й естетичній стороні життя. Предтечами цього соціального типу, очевидно, слід вважати денді XIX ст., до яких зараховують Дж. Байрона, прем'єра Великої Британії Дізраелі, О. Вайлда, однак сучасний метросексуал сформувався не в останню чергу завдяки зростанню жіночої емансипованості, підвищеним вимогам, що їх жінки почали висувати до зовнішності й соціального статусу чоловіка [3, с. 57–59].

«Егоїст» – не єдина в сучасній українській романістиці спроба художнього дослідження психології метросексуала (варто згадати реалістичний у своїй основі, хоч подекуди й карикатурний образ Макса Сердюка з трилогії Люко Дашвар «Біті Є»), однак М. Гримич ставить перед собою дещо складніше завдання. Її герой є представником політичної еліти, а, як відзначає С. Філоненко, «тип «чоловіка влади» може стати приводом до суспільно-політичних та історико-філософських рефлексій про долю країни, місію її еліти, поширення соціальних пороків тощо (однак розростання таких мотивів виводить твір за рамки масового письменства й любовного жанру)» [17, с. 283]. Це твердження є цілком справедливим стосовно роману «Егоїст»: Григорій Липинський, нащадок давнього шляхетського роду, особливо гостро відчуває небезпечні суспільні тенденції, а вмонтований у художню структуру твору «Діаріуш Величка» репрезентує нетривіальний погляд на історію України, втрати і прорахунки найвидатніших лідерів минулого, хибні уявлення, що набули статусу національних міфів.

Постать Григорія Липинського багато в чому є утопічною (сам герой неодноразово підкреслює, що

він чужий серед політичної еліти, яка аж ніяк не відповідає цьому визначенню). Герой виступає втіленням колективних очікувань суспільства, яке прагне освічених, шляхетних і глибоко порядних лідерів. Цю тенденцію аналізує російська дослідниця Ольга Бугославська, відзначаючи, що міф про олігарха в системі сучасної соціальної міфології «... має пряме відношення до проблеми визнання нашим суспільством нової еліти» [2, с. 194], і письменники в цьому випадку поєднують «американську мрію з традиційним російським інтелігентом» [2, с. 194]. Утопічний характер цього типу маскулітності, тиражованого масовою культурою, добре розкривається в названому творі Люко Дашвар, яка моделює образ неврівноваженого, екзальтованого й інфантильного представника «золотої молоді».

Запропоноване дослідження, безумовно, не може претендувати на вичерпність і є радше стислим начерком магістральних тенденцій художньої презентації маскулітних типів у сучасній великій прозі. Однак воно дозволяє зробити низку посутніх висновків: українська романістика початку XXI ст. засвідчує активне осмислення нових вимірів маскулітної ідентичності, що формуються внаслідок складних соціокультурних процесів; водночас відбувається творче переосмислення традиційних моделей маскулітності (воїн, філософ-відлюдник, ремісник тощо), що значно розширюють поле людинознавчих рефлексій і стають основою для формування нових гендерних моделей. Кризове світосприйняття, спричинене певною аморфністю меж гендерної ідентичності в сучасній дійсності, часто реалізується через мотиви відчуження чоловічого і жіночого начал, виразне протиставлення чоловічого світу жіночому мікрокосму, що набуває ознак порушення гендерного паритету. Художні моделі маскулітності, представлені сучасною романістикою, не тільки становлять реакцію на певні суспільні феномени (образ метросексуала), а й досить часто відображують суспільні очікування, корелюючи з проспективною функцією літератури, художнім творенням належного і бажаного стану речей.

Список використаних джерел

1. Агеєва Віра. Жіночий простір : Феміністичний дискурс українського модернізму / В. Агеєва. – К. : Видавництво «К.І.С.», 2004. – 535 с.
2. Бугославская О. Образ олигарха в памятниках письменности // Знамя. – 2007. – № 8. – С. 185–195.
3. Ворник Б. М. Сексуальні. Кто они?: [монографія] / Б. М. Ворник. – М. : Издательский дом «Библио-Глобус», 2016. – 223 с.
4. Голобородько Я. Елізіум. Інкорпорація стратогем / Я. Голобородько. – Харків : Фоліо, 2009. – 187 с. (Сафарі).
5. Даниленко Володимир. Лісоруб у пустелі: Письменник і літературний процес / В. Даниленко. – К. : Академвидав, 2008. – 352 с.
6. Забужко Оксана. Хроніки від Фортінбраса / О. Забужко. – К. : Факт, 2006. – 352 с.
7. Забужко Оксана. Notre Dam D'Ukraine : Українка в контексті міфологій / О. Забужко. – К. : Факт, 2007. – 640 с.
8. Задорожна О. С. Україна та жінка як ключові образи художньо-інтелектуальної реальності Оксани Забужко-постмодерніста : автореферат дис. ... канд. філол. н. : спец. 10.01.01 «Українська література» ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка / Олена Сергіївна Задорожна. – К., 2013. – 18 с.
9. Зубцов Юрій. Быть мужчиной / Юрій Зубцов // PSYCHOLOGIES, 2013. – № 88. – С. 14–18.
10. Клепикова О. В. Особливості концептосфери та ідіостилістики у прозі Лариси Денисенко : автореферат дис. ... канд. філол. н. : спец. 10.01.01 «Українська література» ; Київський університет імені Бориса Грінченка / Олександра Валентинівна Клепикова. – К., 2013. – 20 с.
11. Кон И. С. Мужчина в меняющемся мире / И. С. Кон. – М. : Время, 2009. – 496 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bookap.info/vozrast/kon_muzhchina_v_menyayushchemsya_mire/g11.shtml. Дата звернення: 12.04.2017.

12. Леонтьева В. Н. Культуротворческий процесс / В. Н. Леонтьева. – Харьков : Консум, 2003. – 216 с.
13. Луценко Л. О. Структура гендерної нарації (на матеріалі прози Елізи Гейвуд) : автореферат дис. ... канд. філол. н.: спец. 10.01.06 – теорія літератури ; Київський університет імені Бориса Грінченка / Людмила Олексіївна Луценко. – К., 2014. – 20 с.
14. Наєнко М. К. Романтичний епос : Ефект романтизму і українська література : [видання друге, зі змінами й доповненнями] / М. К. Наєнко. – К. : Видавничий центр «Просвіта», 2000. – 380 с.
15. Павличко Соломія. Фемінізм : [упор. Віри Агеєвої] / С. Павличко. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. – 323 с.
16. Серченко Е. В. Мифологические клише в фильмах про Джеймса Бонда [Электронный ресурс] / Е. В. Серченко // Миф.ру. – 2001. – Режим доступа : http://mith.ru/alb/lib/stud_bond.htm. Дата звернення: 09.04.17.
17. Філоненко С. О. Масова література в Україні : дискурс / гендер / жанр : [монографія] / С. Філоненко. – Донецьк : ЛАН-ДОН-XXI, 2011. – 432 с.
18. Штогрин Мар'яна. Хронотоп подорожі як модель ініціації в повісті А. Кузьменка «Я, "Победа" і Берлін» / М. Штогрин // Волинь філологічна : текст і контекст. Українська література як художній феномен : зб. наук. пр. / упоряд. В. Г. Сірук. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – Вип. 19. – С. 309–316.
19. Brannon R. The male sex role : Our culture's blueprint for manhood and what it's done for us lately / R. Brannon // D. David & R. Brannon (Eds.), *The Forty-Nine Percent Majority : The Male Sex Role Reading*. – MA : Addison-Wesley, 1976. – Pp. 1–48.

О. Н. Башкирова,

канд. філол. наук, Київський університет імені Бориса Грінченка, г. Київ, Україна

ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ МОДЕЛИ МАСКУЛИННОСТИ В СОВРЕМЕННОМ УКРАИНСКОМ РОМАНЕ

В статье исследуется идейно-эстетическая природа художественных типов персонажей, выступающих репрезентантами маскулинной идентичности в современной украинской романистике. Литературоведческая категория образа-персонажа представлена как результат взаимодействия культурной традиции, имманентных свойств ментального мироощущения и закономерной реакции на социальные процессы. Маскулинные типы воина, отшельника, зодчего, метросексуала исследуются с учетом сложных диалогических связей, возникающих между современной романистикой и национальной литературной традицией, а также особенностей усвоения и творческой трансформации в украинском пространстве художественного опыта мировой литературы. Прослежен характер корреляции между художественным инструментарием, используемым для моделирования типов маскулинности в литературном произведении, и его жанровой спецификой. Персонаж-носитель маскулинной идентичности исследуется как репрезентант прогностических функций литературы, специфический выразитель общественных ожиданий.

Ключевые слова: гендер; роман; маскулинность; гендерная художественная модель; литературная традиция.

О. М. Bashkyrova,

PhD in Philological sciences, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

THE ARTISTIC MODELS OF MASCULINITY IN MODERN UKRAINIAN NOVEL

The article is devoted to the problem of artistic representation of different masculine types in modern Ukrainian novels. The **aim** of the article is to determine the main constant images representing masculine gender identity in the native novels of the beginning of XXI century. The **subject** of investigation is artistic parameters and semantic connotations of masculine types in plot and ideological structure of modern novel. The aim of the work supposed the solving of several problems: definition of characters' types representing historically conditioned hypostasises of masculinity; definition of rethinking of literary tradition and the effect of modern social and cultural processes on them; detection of the main vectors of ideological and aesthetic development of the modern novel represented by artistically modeled types of masculine characters. The realization of these tasks determined the use of such **methods**: descriptive, comparative and comparative-historical. The **scientific novelty** of the research is that it presents the study of modern Ukrainian novels from the position of artistic modeling of masculine types as the important index of worldview and aesthetic thinking of some cultural epoch. The theoretical value of the research is defined by the need to study modern Ukrainian great prose as holistic phenomenon with considering of peculiarities and transformations of imaginative and ideological levels of artistic text. The results of the research could be used in academic courses devoted to the modern Ukrainian literature and for the further study of novel's theory and history. Ukrainian novel of the beginning of XXI century demonstrates active comprehension of the new dimensions of masculine identity formed as the result of complex social processes. At the same time the traditional models of masculinity (warrior, philosopher-hermit, craftsman) are reinterpreted. The contrast of «masculine» and «feminine» pictures of the world could be explained as the manifestation of crisis attitude caused by some uncertainty of gender borders in modern reality. The artistic models of masculinity not only represent reaction for some social phenomenon, but also display the social expectations, correlate with prospective function of literature.

Key words: gender; novel; masculinity; gender artistic model; literary tradition.